



Statsråden

Stortinget
v/ Grunde Almeland
Familie- og kulturkomiteen
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref
25/1482-

Dato
29. april 2025

Dokument 8:161 S (2024-2025) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sylvi Listhaug, Himanshu Gulati og Silje Hjemdal om valgfrihet for familiene

Jeg viser til brev fra familie- og kulturkomiteen 8. april 2025 der komiteen ber departementet uttale seg om følgende representantforslag fra stortingsrepresentantene Listhaug, Gulati og Hjemdal:

- 1. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av lover og regelverk slik at det blir opp til det enkelte foreldrepar hvordan de vil fordele foreldrepermisjonen mellom seg.*
- 2. Stortinget ber regjeringen snarest foreta en evaluering av foreldrepermisjonsordningen som trådte i kraft 1. juli 2018. Evalueringen skal primært ta for seg foreldrenes erfaringer, barneperspektivet, pensjonskonsekvenser av at mange mødre tar ut ulønnet permisjon, helsemessige konsekvenser for mor samt erfaringer med amming som følge av endringen i fedre- og mødrekvoten.*

Forslag om endringer i foreldrepengeordningen

Dagens regler

Foreldrepengeordningen skal sikre inntekt for foreldrene i forbindelse med fødsel og adopsjon i en periode der de ikke kan være i arbeid på grunn av omsorg for små barn. Ved fødsel er stønadsperioden 49 uker med 100 prosent dekning (full sats) eller 61 uker og 1 dag med 80 prosent dekning (redusert sats). Dersom begge foreldrene har tjent opp rett til foreldrepenger, er perioden delt i en mødrekvote og en fedrekvote, begge på henholdsvis 15 eller 19 uker avhengig av dekningsgrad, og en fellesdel på 16 eller 20 uker og en dag avhengig av dekningsgrad. For visse deler av foreldrepengeperioden, er det et aktivitetskrav for moren under perioden faren eller medmoren mottar foreldrepenger. Der begge foreldrene har opptjent rett til foreldrepenger, gjelder dette for fellesdelen.

Foreldrepengerordningen er raus, og bidrar til at både mor og far kan kombinere omsorg for barnet med yrkesaktivitet. Innretningen av ordningen, der foreldrepengerperioden deles mellom mor og far, bygger opp under likestillingspolitiske mål.

Endringer i fedrekvoten gjennom årene og mønstre i fedres uttak av foreldrepenger

Endringene i fedrekvoten gjennom årene har vist at fars uttak av foreldrepenger i stor grad følger lengden på fedrekvoten. Sist endring i fedrekvoten var i 2019, da fedrekvotens lengde ble avhengig av hvilken dekningsgrad foreldrene velger. Vi har nå tre årskull med foreldre som har fått barn med dette regelverket (2019, 2020 og 2021). De fleste fedre tar fortsatt ut foreldrepenger tilsvarende fedrekvotens lengde. For fedre som fikk barn i 2. halvår 2021 (den siste gruppen fedre som garantert er ferdige med sin foreldrepengerperiode), var det om lag 65 prosent som tok ut nøyaktig fedrekvotens lengde. Det er nå flere fedre som tar ut mer enn fedrekvoten, enn det er fedre som tar ut mindre. 15,5 prosent av de som fikk barn i 2. halvår 2021 tok ut mindre enn fedrekvoten, mens om lag 20 prosent tok ut mer. Både fedre med full sats og med redusert sats har hatt en relativt stor økning i andelen som tar ut mer enn fedrekvotens lengde. Fra 2019 og fram til 2021 økte andelen fra om lag 16 prosent til 20 prosent. Tilsvarende har andelen som tar ut mindre enn fedrekvotens lengde sunket i begge gruppene, i gjennomsnitt litt over tre prosentpoeng i den samme tidsperioden. I gjennomsnitt tok fedre ut om lag 31 prosent av den totale foreldrepengerperioden i andre halvår 2021.

Utviklingen i foreldres valg av dekningsgrad, bruk av ulønnet permisjon mv.

Det siste tiåret har stadig flere foreldre valgt 100 prosent dekningsgrad, som frem til nylig har gitt en større utbetaling av stønad i foreldrepengerperioden. Arbeids- og velferdsdirektoratet (Avdir) gjennomførte sommeren 2021 en spørreundersøkelse blant foreldrepengemottakere, og har utgitt tre fagartikler på bakgrunn av denne. I en første artikkel, «*Ulønnet og lønnet foreldrepermisjon – mødre og fedres bruk og vurderinger*» som utkom våren 2022, gjør direktoratet rede for et hovedfunn som viser at andelen mødre som benytter seg av ulønnet permisjon var høyere i 2021 (48 prosent) sammenlignet med tilsvarende spørreundersøkelser i 2017 (30 prosent) og 2008 (18 prosent). Foreldrene ble i foreldrepengerundersøkelsen fra 2021 spurt om hva som hadde mest å si for valg av kompensasjonsgrad (80 prosent eller 100 prosent). Resultatene viste at for de fleste som valgte full sats (100 prosent) var økonomi den viktigste årsaken (88 prosent av mødrene og 79 prosent av fedrene). Av de som valgte redusert sats (80 prosent), svarte 97 prosent av mødrene og 87 prosent av fedrene at de ønsket lengst mulig permisjon. Samme undersøkelse viste videre at både mødre og fedre tar ut lengre ulønnet permisjon enn tidligere. Nesten halvparten av mødrene tok ulønnet permisjon i forlengelsen av lønnet permisjon, i gjennomsnitt i 16 uker. For fedrene gjaldt dette 11%, i gjennomsnitt i 11 uker. De fleste foreldrene svarte at årsaken til at de tok ulønnet permisjon var et ønske om at barnet skulle være lengre hjemme (ca. 37 prosent), den nest mest valgte begrunnelsen var behovet for å amme (om lag 28 prosent) og dernest at barnet ikke fikk barnehageplass til ønsket tid (23 prosent).

Nylige lovendringer som gir økt fleksibilitet og styrker fedres rettigheter

I Hurdalsplattformen slår regjeringen fast at vi vil styrke det universelle velferdstilbudet til barn og unge for å sikre frihet til alle slags familier og redusere forskjellene i samfunnet. Ordningene skal bidra til at familier får dagen til å gå opp, og til at alle skal kunne kombinere arbeid og familieliv. Foreldrepermisjonen skal være raus og sikre at begge foreldre har selvstendig krav på sin del av permisjonen sammen med barnet. Videre står det i regjeringsplattformen at regjeringen vil videreføre en tredelt foreldrepermisjon og sikre mor mulighet til å amme i tråd med helsefaglige råd. Regjeringen vil beholde dagens fedrekvote og styrke fedrenes rettigheter. Foreldrepengeordningen gir fleksibilitet ved at foreldrene har mulighet til å kombinere arbeid og permisjon gjennom gradert uttak av foreldrepenger, og de kan fritt utsette uttaket fram til barnet fyller tre år.

Det er nylig gjennomført viktige endringer som styrker og gir ytterligere fleksibilitet i dagens foreldrepengeordning. For barn født fra 1. juli 2024, er foreldrepengeperioden ved 80 prosent dekning utvidet med 11 stønadsdager, som er lagt til fellesdelen, se Prop. 43 L (2023-2024). Utbetalingen er nå om lag den samme uavhengig av om foreldrene velger 80 prosent eller 100 prosent lønnsdekning, noe som gjør at foreldrene ikke lenger «taper på» å være lengre hjemme med barnet med redusert sats. Forlenging av foreldrepengeperioden ved 80 prosent dekning gir foreldrene økt fleksibilitet og gjør hverdagen med små barn enklere. Gitt at flere foreldre, som forventet, velger 80 prosent dekningsgrad, kan endringen redusere uttaket av ulønnet permisjon. Foreldre som velger ulønnet permisjon risikerer, for en periode, å stå uten arbeidstakerrettigheter, pensjonsopptjening og opparbeiding av ansiennitet. Skjevfordelingen av ulønnet permisjonsuttak mellom kvinner og menn kan derfor ha en uheldig likestillingskonsekvens.

Fedre og medmødres selvstendige rettigheter er styrket med ytterligere to uker fra 2. august 2024, slik at alle fedre og medmødre som har tjent opp rett til foreldrepenger nå har mulighet til å ta ut ti uker (to av ukene kan tast ut i forbindelse med fødselen), uavhengig av aktiviteten til mor under uttaket, se Prop. 85 LS (2023-2024) og Prop. 15 L (2021-2022). Endringene har særlig betydning i tilfeller der bare far har opptjent rett til foreldrepenger og gir disse fedrene og medmødrene økt mulighet til å ta ut foreldrepenger uten krav til at mor går ut i arbeid, studier el. Alle ti ukene skal utbetales med full kompensasjon. Endringen antas å gi om lag 4900 fedre og medmødre mulighet til å være lengre hjemme med barnet. Det kan bidra til å gi flere barn god tilknytning til begge foreldre i første leveår. Med de siste endringene har Norge gjennomført kravene i EU-direktivet om balanse mellom arbeidsliv og familieliv for foreldre og omsorgspersoner i norsk rett.

Vurdering av representantforslaget om endringer i foreldrepengeordningen

De økonomiske rammene rundt det å få barn i Norge er gode. Dagens foreldrepengeordning er raus, den skal bidra til at foreldrene ikke mister sin inntekt mens de er hjemme med helt små barn og at begge foreldre skal kunne kombinere arbeid og familieliv. Det er et viktig hensyn bak dagens ordning at den skal opprettholde og styrke tilknytningen til arbeidslivet, samtidig som den skal fremme likestilling mellom kjønnene i omsorgen for de minste barna.

Det følger av Hurdalsplattformen at den tredelte foreldrepermisjonen og dagens fedrekvoté skal beholdes.

Deler av foreldrepengeperioden har over lang tid vært øremerket far. På den måten sikres far og barn mer tid sammen. Etter mitt syn ivaretar dagens tredelte ordning og de styrkinger som er gjort den siste tiden balansen mellom fleksibilitet for foreldrene og hensynet til at både mødre og fedre skal gis mulighet til å kombinere omsorg for barnet med yrkesaktivitet. Lovendringen om forlengelse av foreldrepengeperioden ved 80 prosent dekning fra 1. juli 2024, er også et viktig grep for å oppfylle målet i Hurdalsplattformen om å sikre mor mulighet til å amme i tråd med helsefaglige råd. Lovendringen bidrar til å sikre mødre bedre mulighet til å være lengre hjemme for å amme barnet. Dersom mor tar ut både egen kvoté og fellesperioden, kan hun etter dette være hjemme med barnet i 39 uker, dersom foreldrene ønsker det. Disse endringene gir mer fleksibilitet samtidig som de fortsatt sikrer barnet tid med begge foreldrene.

Jeg vil også bemerke at EU-direktivet om balanse mellom arbeidsliv og familieliv for foreldre og omsorgspersoner (WLB-direktivet) setter minimumskrav som staten er forpliktet til å oppfylle. Jeg viser til omtalen ovenfor av lovendringer som er gjort for å oppfylle kravene i WLB-direktivet, sist ved Prop 85 L S (2023-2024).

Foreldrepengeordningen balanserer i dag ulike og viktige hensyn, og i tråd med Hurdalsplattformen mener jeg det ikke vil være en riktig utvikling å fjerne tredelingen av permisjonstiden.

Så påpeker jeg, som representantene, at fruktbarhetstallene har sunket over tid. Dette er noe jeg tar på alvor. Regjeringen har oppnevnt et utvalg som skal se på mulige årsaker til at vi får færre barn enn tidligere, hvordan det vil påvirke samfunnet og mulige tiltak for å snu utviklingen. Utvalget skal i den forbindelse blant annet se på virkninger av offentlig politikk rettet mot barnefamilier og nye tiltak som kan påvirke valg om å få barn. Utvalget skal særlig vurdere om enkelte ordninger er utformet slik at de isolert sett gir incentiv til å få færre barn eller utsette å få barn, og i så fall vurdere endringer. Jeg ser fram til å motta utvalgets NOU vinteren 2026, og jeg viser også til delleveransen 24. april i år.

Forslag om evaluering

Som det går fram ovenfor, har Arbeids- og velferdsdirektoratet tidligere gjennomført en foreldrepengeundersøkelse bl.a. om brukernes uttak av ulønnet permisjon og virkninger av tredelingen fra 2018. Det er i ettertid gjennomført endringer i regelverket som styrker fleksibiliteten og gjør at foreldrene ikke taper penger på være lengre hjemme med barnet med 80 prosent dekningsgrad. Det er foreløpig for tidlig å se noen effekter av at stønadsperioden for de med 80 prosent dekningsgrad ble 11 dager lenger (lagt til fellesperioden) med virkning fra 1. juli 2024. Dette vil mest sannsynlig først gi utslag når direktoratet rapporterer for 2027. Jeg vil be Arbeids- og velferdsdirektoratet om å

gjennomføre en ny foreldrepengeundersøkelse i 2026, der det bl.a. vil være av særlig interesse å belyse brukernes uttak av ulønnet permisjon etter lovendringen.

Departementet følger for øvrig utviklingen i bruken av foreldrepengeordningen, blant annet gjennom statistikk og rapporter som Arbeids- og velferdsdirektoratet og andre institusjoner jevnlig publiserer.

Med hilsen

A handwritten signature in dark ink, appearing to read 'Lene Vågslid', with a stylized, cursive script.

Lene Vågslid

Brevet er elektronisk signert